

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده ادبیات فارسی و زبانهای خارجی
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه برای دریافت درجه دکتری

موضوع :

سیراندریشه های عرفان زاهدانه در متون فارسی منشور
(از آغاز تا سده ششم هجری)

استاد راهنما :

دکتر محمد حسین بیات

استادان مشاور :

دکتر محمد حسن حائری - دکتر عباسعلی وفایی

نگارنده:

روح اله رحیمی

تیر ماه ۱۳۸۹

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه ها
کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

عنوان: سیر اندیشه های عرفان زاهدانه در متون فارسی منثور (از آغاز تا سده ششم هجری)		
نویسنده/محقق: روح اله رحیمی		
مترجم: ندارد		
استاد راهنما: دکتر محمد حسین بیات استادان مشاور: دکتر محمد حسن حائری - دکتر عباسعلی وفایی استادان داور: دکتر مهدی دشتی - دکتر ذوالفقار علّامی مهماندوستی		
کتابنامه: دارد		واژه نامه: دارد
نوع پایان نامه:	کاربردی	بنیادی ☒ توسعه ای
مقطع تحصیلی:	دکتری تخصصی (Ph.D) سال تحصیلی: ۸۹ - ۱۳۸۸	
محل تحصیل: تهران	نام دانشگاه: علامه طباطبائی	دانشکده: ادبیات فارسی و زبانهای خارجی
تعداد صفحات: ۷۱۳	گروه آموزشی: زبان و ادبیات فارسی	
کلید واژه ها (به زبان فارسی): زهد، عرفان زاهدانه، نکوهش دنیا، شریعت، فقر، جوع، خوف		
کلید واژه ها (به زبان انگلیسی): Asceticism- Ascetically mysticism- Blame of the world - Divine law- Poverty- Hunger- Fear		

چکیده

الف) موضوع و طرح مساله (اهمیت موضوع و هدف):

تحقیق در عرفان زاهدانه در کنار تحقیق در انواع دیگر نگرشهای عرفانی مانند عرفان صوفیانه و عرفان عاشقانه از اهمیت زیادی برخوردار است. یکی از اصلی ترین دلایل اهمیت این نوع تحقیق، آن است که عرفان زاهدانه بر مبانی آشکار و روشنی استوار است و مولفه های دقیق و تعریف شده ای دارد. بنابراین در چنین تحقیقات بنیادی نظری، ذکر مولفه ها و عناصر تشکیل دهنده یک بینش و نگرش عرفانی می تواند نتایج قابل اعتماد و استنادی به همراه داشته باشد و در نتیجه به اهداف اصلی تحقیق؛ یعنی رسیدن به حقیقت موضوع و آشکار شدن مصادیق بیرونی آن در ضمن تطبیق و مقایسه این مصادیق با انواع نگرشهای دیگر منجر گردد.

ب) مبانی نظری (شامل مرور مختصری از منابع، چارچوب نظری و پرسشها و فرضیه ها):

مرور مختصری از منابع:

منابع اصلی مورد تحقیق، متون عرفانی و صوفیانه منثور فارسی است؛ مانند "کشف المحجوب" هجویری، "شرح تعرف" مستملی بخاری، "کیمیای سعادت" امام محمد غزالی، "طبقات الصوفیه" و "مجموعه رسائل فارسی" (هر دو از خواجه عبدالله انصاری). جهت غنای بیشتر تحقیق، در کنار این منابع از برخی از مهمترین منابع صوفیه مثل؛ "قوت القلوب" ابوطالب مکی، "التعرف لمذهب التصوف" کلاباذی و "اللمع فی التصوف" ابونصر سراج طوسی - که به زبان عربی نگاشته شده اند - نیز استفاده شده است. البته از این میان به سبب اینکه کتاب قوت القلوب دارای مضامین زاهدانه بیشتر و برجسته تری است، بیش از کتب دیگر مورد توجه قرار گرفته است.

چارچوب نظری تحقیق:

چارچوب نظری تحقیق در عرفان زاهدانه بر پایه دو مولفه اصلی: سختگیری بر نفس و التزام به آداب و مبانی شرع استوار است. به عنوان نمونه، اهم مصادیق سختگیری بر نفس در عرفان زاهدانه عبارتند از؛ مذمت دنیا و امر به ترک آن، ستایش از فقر و درویشی و گرسنگی، ترس از گناهان و فرجام کار انسان در آخرت، تحمل ریاضات و مشقات بدنی.

مصادیق کلی التزام به آداب و مبانی شرع نیز بزرگداشت مقام اوامر و احکام شریعت اسلام (قرآن کریم و احادیث نبوی و سیره بزرگان دین) است که مصادیق و نمودهای جزئی آن شامل نکوهش ابلیس، تعظیم ارکان شریعت اسلام مانند حج و نماز، ترغیب به فراگیری علم و دانش و لزوم حفظ و کتابت آن، پرهیز و یا احتیاط در کاربرد لفظ «عشق» در بیان معنای محبت و دوستی، توجه به مقوله کرامات و توجیه عقلی و منطقی امکان وقوع آنها و قول به جدایی بین بشر حادث و خداوند قدیم می باشد.

پرسشها و فرضیه ها:

۱- زهد چیست؟

زهد در لغت به معنای روی گرداندن است و در اصطلاح؛ روی گرداندن از دنیا است که اصلی کلی است و با ابزارهایی چون تحمل گرسنگی و التزام فقر و درویشی و گوشه نشینی و عدم مخالطت و مصاحبت با جمع تحقق می پذیرد.

۲- عرفان زاهدانه به چه معناست؟

عرفان زاهدانه نوعی از بینش عرفانی است که بر بنیاد دو مولفه اصلی؛ سختگیری بر نفس و التزام به آداب و مبانی شرع قرار دارد. این دو مولفه مجموعاً ماهیت ساختاری این نوع از بینش عرفانی را تشکیل می دهد و البته اساس آموزه های آن از منابع اصلی شریعت اسلام (قرآن کریم، احادیث نبوی و سیره بزرگان دین) نشأت می گیرد. اما در پاره ای از مبانی آموزه های آن، خروج از نهج قویم و صراط مستقیم تعالیم اصلی شریعت دیده می شود که در مقابل زهد پسندیده و معقول مورد اشاره در اصل شریعت، به نوعی زهد منفی منجر گردیده است؛ مانند قول به مذمت کل دنیا و التزام فقر و مسکنت مذلت آمیز و درکل، تحمل ریاضات جسمی و روحی طاقت فرسا و جنون آمیز، که مجموع این ملاحظات می تواند در ارزشگذاری اندیشه ها و صاحبان اندیشه های زاهدانه مورد توجه قرار گیرد و از دیدگاه نقد عقیدتی، بنیانهای فکری آن را دچار تزلزل نماید.

پ) روش تحقیق (شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، نمونه گیری و روشهای نمونه گیری،

ابزار اندازه گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده ها):

مفهوم عرفان زاهدانه (با مولفه های یاد شده) چه در مقدمه و چه در ضمن مباحث مطرح شده در متن رساله دقیقاً تعریف و تبیین گردیده است. البته این مفهوم غالباً همراه با ذکر نمونه ها و تطبیق و سنجش عناصر آن با عناصر صوفیانه و عاشقانه می باشد. بنابراین اگرچه موضوع اصلی این رساله حول محور عرفان زاهدانه در گردش است، اما برای سهولت در فهم بن مایه های آن، چندین مبحث فرعی از بینشهای عرفانی دیگر نیز مطرح گردیده است؛ مثل مبحث شطح و مبحث دفاع از ابلیس و فرعون که از عناصر اصلی عرفان عاشقانه می باشند و صرفاً جهت سنجش تطبیقی عناصر زاهدانه و عناصر عاشقانه ذکر گردیده اند.

ت) یافته های تحقیق:

اندیشه های زاهدانه به دلایل متعددی بر اندیشه های صوفیانه و عاشقانه برتری دارد. عمده ترین این دلایل؛ تکیه و تعهد صاحبان این اندیشه ها به منابع اصلی شرع می باشد که به عنوان یکی از دو مولفه تشکیل دهنده بینش عرفانی زاهدانه از آن یاد شده است. مثلاً اینکه بسیاری از مشایخ و محققان وابسته به مکتب زاهدانه برای بیان معنای محبت از کاربرد لفظ عشق پرهیز نموده اند، بدین دلیل است که به لفظ عشق در قرآن کریم و احادیث موثق پیامبر (ص) تصریح نشده است. بنابراین، این مشایخ و محققان عرفا حتی خود را مجاز به بدعت گذاری در انتخاب الفاظ نمی دانستند، چه رسد به اینکه در بیان معانی آیات و احادیث نبوی به تاویل (و به نوعی بدعت گذاری در انتخاب معانی) متمسک شوند. به همین سبب است که استنباط معانی تاویلی و غریب از آیات و احادیث در بسیاری از متون اصلی تصوف تا سده های چهارم و پنجم هجری بسامد چندانی ندارد. در حالی که از قرن ششم بدین سو و با ورود عناصر اندیشه ای عاشقانه بسامد تاویل در متون عرفانی (به ویژه متون نظم) نوعی مشخصه متکرر سبکی (Recurrent Stylistic Features) محسوب می شود.

ث) نتیجه گیری و پیشنهادها:

از لحاظ تاریخی، بیشترین بسامد اندیشه های زاهدانه در قرن دوم هجری وجود دارد. عرفا و مشایخ این قرن - جز رابعه عدویه - به عناصر اصلی عرفان زاهدانه؛ از نکوهش مال و منال دنیوی و ستایش از فقر و درویشی و تعهد به مبانی شریعت سخت ملتزم و پایبندند. در قرن سوم هجری در احوال کسانی چون بایزید بسطامی و ابوبکر شبلی و حلاج و ابوبکر واسطی و ابوالحسین نوری عناصر اندیشه ای عاشقانه به وفور دیده می شود؛ مثل ستایش از ابلیس و تعرض به آداب شریعت همچون نماز و حج و قول به اتحاد و فنا با خداوند و... که با اندکی مسامحه می توان این قرن را قرن رواج و بسط اندیشه های عاشقانه دانست. اما در قرون چهارم و پنجم هجری، مخصوصاً با ظهور بزرگترین محققان عرفان مثل ابونصر سراج و ابوبکر کلاباذی و ابوطالب مکی و ابوالحسن هجویری و امام محمد غزالی، نه تنها نوعی بازگشت به مبانی زاهدانه در عرفان به وجود می آید، بلکه این اندیشه ها صورت نظام مند و تئوریزه شده به خود می گیرد و در حقیقت در این دو قرن، عرفان زاهدانه از شکل ساده قرن دوم به مکتبی استوار با نظریه های آکادمیک در می آید.

شایسته است که تحقیقی مفصل از این دست که نگارنده درباره عرفان زاهدانه انجام داده، درباره انواع نگرشهای دیگر مخصوصاً عرفان عاشقانه صورت گیرد و از راه استقراء کامل، نتایجی که در این تحقیق به صورت کلی، از طریق استقراء نسبی حاصل شده آشکار گردد و صحت و سقم پیش فرضهای مطرح شده در این رساله به محک درست سنجیده آید.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می نمایم.

نام استاد راهنما: دکتر محمد حسین بیات

سمت علمی: دانشیار

نام دانشکده: ادبیات فارسی و زبانهای خارجی

رئیس کتابخانه:

فهرست مطالب

صفحه

A-P.....	شرح فهرستها.....
I-II.....	پیشگفتار.....
الف تا خ.....	مقدمه.....
ذ تا ب.....	پی نوشتها.....

گفتار اول (تعاریف زهد)

۳-۲.....	۱- معنای لغوی و اصطلاحی زهد.....
۹-۳.....	۲- تعاریف زهد بر مبنای التزام به آموزه های شرع و سنت.....
۴-۳.....	۲-۱- زهد: تأسف نخوردن بر مفقود و شادمان نبودن به موجود.....
۴.....	۲-۲- تعریف زهد بر مبنای توجه به اعمال شرعی و عبادی.....
۷-۵.....	۲-۳- زهد حقیقی زهد قلبی است.....
۹-۸.....	۲-۴- در نظر زاهد فقر و غنا یکسان است.....
۱۸-۹.....	۳- تعاریف زهد بر مبنای عدول از آموزه های شرع و سنت.....
۱۲-۱۰.....	۳-۱- زهد از حلال.....
۱۳-۱۲.....	۳-۱-۱- زهد از حلال مبنای شرعی دارد.....
۱۳.....	۳-۲- زهد؛ فقر و درویشی و بی چیزی است.....
۱۸-۱۳.....	۳-۲-۱- زهد مبتنی بر فقر و درویشی: زهد منفی.....
	۴- یک تعریف دیگر از زهد از دیدگاه عرفان عاشقانه.....
۲۱-۱۸.....	۴-۱- زهد در دنیا بی معنی است.....
	۵- رابطه مفهومی زهد با چند اصطلاح.....
۲۴-۲۱.....	۵-۱- زهد و قرایی.....
۲۵-۲۴.....	۵-۲- زهد و فقه.....
۲۶-۲۵.....	۵-۳- زهد و علم.....

پی نوشتها ۲۷-۳۲

گفتار دوم (مفهوم زهد در پیوند با دنیا)

۱- دو رویکرد اصلی در باب نگرش به دنیا و آخرت ۳۴-۵۳

۱-۱- رویکرد تباین دنیا و آخرت (در قرآن کریم و سخنان پیامبر (ص) و علی (ع)) ۳۴-۴۶

۱-۱-۱- نکوهش دنیا در سیره پیامبر اسلام (ص) ۳۶-۳۸

۱-۱-۲- نکوهش دنیا در سخنان و سیره عیسی مسیح (ع) ۳۸-۴۰

۱-۱-۳- نکوهش دنیا از منظر زهاد قرن دوم هجری ۴۰-۴۱

۱-۱-۴- تشبیه دنیا به عناصر و موجودات پست در سخنان بزرگان دین و مشایخ طریقت ۴۱-۴۶

۱-۱-۴-۱- تشبیه دنیا به مردار گوسفند و بزغاله ۴۱-۴۲

۱-۱-۴-۲- تشبیه دنیا به مزبله ۴۲-۴۳

۱-۱-۴-۳- تشبیه دنیا به پر پشه (از نظری ارزشی) ۴۳

۱-۱-۴-۴- تشبیه دنیا به دکان شیطان ۴۳

۱-۱-۴-۵- تشبیه دنیا به دریا (از نظر غرق کردن) ۴۳

۱-۱-۴-۶- تشبیه دنیا به عروس عجزه هزار داماد ۴۳-۴۴

۱-۱-۴-۷- تشبیه دنیا به بنایی که عاقبت ویران خواهد شد ۴۴

۱-۱-۴-۸- تشبیه دنیا به سفال (از نظر بی ارزشی) ۴۴

۱-۱-۴-۹- تشبیه دنیا به زندان ۴۵

۱-۱-۴-۱۰- تشبیه دنیا به آتش (از نظر سوزاندن) ۴۵

۱-۱-۴-۱۱- تشبیه دنیا به سایه (از نظر ناپایداری) ۴۵

۱-۱-۴-۱۲- تشبیه دنیا به مار ۴۵

۱-۱-۴-۱۳- تشبیه دنیا به جامه ی ژنده و پاره ۴۵

۱-۱-۴-۱۴- تشبیه دنیا به خوک ۴۶

۱-۱-۴-۱۵- تشبیه دنیا به غائط و بول انسان ۴۶

۱-۲- رویکرد تلازم دنیا و آخرت (در قرآن کریم و احادیث نبوی) ۴۶-۵۰

۱-۳- جمع بین دو نظریه تباین و تلازم ۵۰-۵۳

- ۱-۳-۱- دلایل نکوهش دنیا از دیدگاه قرآن کریم..... ۵۱-۵۲
- ۱-۳-۲- دلایل ستایش دنیا از دیدگاه قرآن کریم..... ۵۲-۵۳
- ۲- دنیا از دیدگاه عاشقانه رابعه عدویه..... ۵۳-۵۸
- ۱-۲- دیدگاه رابعه عدویه و تفاوت آن با حسن بصری..... ۵۳-۵۵
- ۲-۱-۱- مبادی عرفان عاشقانه در اندیشه های رابعه عدویه..... ۵۵-۵۸
- ۲-۱-۱-۲- گذر از بهشت و دوزخ..... ۵۵-۵۶
- ۲-۱-۱-۲- گذر از پیغمبر (ص)..... ۵۶-۵۷
- ۲-۱-۱-۳- گذر از دنیا و آخرت..... ۵۷-۵۸
- ۳- دنیا از دیدگاه فضیل عیاض..... ۵۸-۶۷
- ۱-۳- پیوند فکری فضیل با رابعه در مورد دنیا..... ۶۰-۶۲
- ۲-۳- دنیا گریزی و انزوای فضیل..... ۶۲-۶۳
- ۳-۳- داستان ملاقات هارون الرشید با او و خطوط اصلی این داستان..... ۶۳-۶۶
- ۱-۳-۳- زاهد به دیدار سلطان نمی رود..... ۶۶-۶۷
- ۴- مروری بر اندیشه های مربوط به دنیا تا قرن چهارم هجری..... ۶۷-۷۷
- ۱-۴- تحول روحی و توبه و ترک دنیا در احوال برخی از مشایخ..... ۶۸-۷۳
- ۱-۱-۴- در احوال مالک دینار..... ۶۸-۶۹
- ۲-۱-۴- در احوال داود طایی..... ۶۹-۷۰
- ۳-۱-۴- در احوال ابراهیم ادهم..... ۷۰-۷۲
- ۴-۱-۴- در احوال شبلی..... ۷۲-۷۳
- ۲-۴- مضامین زاهدانه نکوهش آمیز در موضوع دنیا در سخنان برخی از زهاد قرون دوم و سوم هجری
- ۷۳-۷۷.....
- ۵- تحقیق امام محمد غزالی در موضوع دنیا (بر محور نگرش زاهدانه)..... ۷۷-۸۴
- ۱-۵- اقسام دنیا در نظر غزالی..... ۷۷-۸۰
- ۲-۵- اشاره غزالی به صدق و اخلاص در اعمال دنیوی..... ۸۰-۸۱
- ۳-۵- بیان حد ضرورت در تمتع از دنیا و ذکر حال او ایس قرنی (به عنوان نمونه کامل رفتار زاهدانه)..... ۸۱-۸۴

پی نوشتها..... ۹۳-۸۵

گفتار سوم (زهد و شریعت)

- ۱- تعریف شریعت و بیان رابطه مفهومی آن با طریقت و حقیقت..... ۱۰۲-۹۶
- ۱-۱- شریعت، طریقت و حقیقت: سه مفهوم همبسته به یکدیگر..... ۱۰۰-۹۸
- ۲-۱- مقام حقیقت برتر از شریعت است..... ۱۰۱-۱۰۰
- ۳-۱- ملخص کلام در تبیین دقیق مفاهیم شریعت، طریقت و حقیقت..... ۱۰۲-۱۰۱
- ۲- زهد در سیره نمادهای اصلی شریعت: انبیاء و اولیاء و بزرگان دین..... ۱۱۸-۱۰۲
- ۱-۲- زهد در سیره پیامبر گرامی اسلام(ص)..... ۱۰۵-۱۰۴
- ۲-۲- زهد ایوب(ع)..... ۱۰۷-۱۰۶
- ۳-۲- زهد نوح(ع)..... ۱۰۸-۱۰۷
- ۴-۲- زهد عیسی(ع)..... ۱۱۳-۱۰۸
- ۵-۲- زهد علی(ع)..... ۱۱۸-۱۱۳
- ۳- بزرگداشت مقام شریعت در سخنان مشایخ قرن دوم هجری..... ۱۲۰-۱۱۸
- ۴- بزرگداشت مقام شریعت در سخنان مشایخ قرن سوم هجری..... ۱۳۵-۱۲۰
- ۱-۴- جنید بغدادی: بزرگترین مدافع شریعت در قرن سوم هجری..... ۱۳۵-۱۲۲
- ۱-۱-۴- جنید؛ صوفی اهل صحو..... ۱۲۵-۱۲۳
- ۲-۱-۴- اعتدال در روش و منش..... ۱۳۵-۱۲۵
- ۵- گذار از حوزه شریعت در آراء و اقوال برخی از مشایخ قرن سوم هجری..... ۱۸۳-۱۳۵
- ۱-۵- بایزید بسطامی: عارف شطاح..... ۱۴۹-۱۳۵
- ۱-۱-۵- شطح چیست؟..... ۱۳۷-۱۳۶
- ۲-۱-۵- شطح از نظر عرفان زاهدانه..... ۱۴۰-۱۳۷
- ۳-۱-۵- تفسیر شرعی از شطحیات بایزید..... ۱۴۳-۱۴۰
- ۴-۱-۵- شطح ضعیف، شطح متوسط، شطح تند..... ۱۴۵-۱۴۳
- ۵-۱-۵- فلسفه تصوف بایزید: فنای کامل..... ۱۴۷-۱۴۶
- ۶-۱-۵- زهد بایزید..... ۱۴۸-۱۴۷

- ۱۴۹-۱۴۸..... گذر از زهد..... ۷-۱-۵
- ۱۵۴-۱۴۹..... ابوبکر شبلی..... ۲-۵
- ۱۵۴-۱۵۰..... زهد و ریاضت او..... ۱-۲-۵
- ۱۸۳-۱۵۴..... حسین بن منصور حلاج..... ۳-۵
- ۱۵۶-۱۵۵..... شطح حلاج..... ۱-۳-۵
- ۱۵۸-۱۵۶..... شطح و شریعت..... ۱-۱-۳-۵
- ۱۶۰-۱۵۹..... حلاج و تقید او به زهد و شریعت..... ۲-۳-۵
- ۱۶۱-۱۶۰..... جنید و حلاج..... ۳-۳-۵
- ۱۶۵-۱۶۱..... توطئه در نقاب شریعت..... ۴-۳-۵
- ۱۶۷-۱۶۵..... حلاج و شبلی..... ۵-۳-۵
- ۱۷۶-۱۶۸..... مساله جنجال برانگیز دفاع غیر شرعی از ابلیس و فرعون..... ۶-۳-۵
- ۱۶۹-۱۶۸..... نکوهش ابلیس در قرآن کریم و احادیث نبوی و کلام امیرمؤمنان(ع)..... ۱-۶-۳-۵
- ۱۷۰-۱۶۹..... نکوهش ابلیس در آراء و اقوال فقها و عرفای متشرع..... ۲-۶-۳-۵
- ۱۷۶-۱۷۰..... دفاع و ستایش از ابلیس در عرفان عاشقانه..... ۳-۶-۳-۵
- ۱۷۱-۱۷۰..... غیرت در توحید و یکتاپرستی خداوند..... ۱-۳-۶-۳-۵
- ۱۷۲-۱۷۱..... دو مفهوم زاهدانه و عاشقانه از غیرت..... ۲-۳-۶-۳-۵
- ۱۷۳-۱۷۲..... بازگشت به مساله دفاع از ابلیس..... ۴-۶-۳-۵
- ۱۷۵-۱۷۴..... اندیشه دفاع از ابلیس در قرن سوم هجری..... ۱-۴-۶-۳-۵
- ۱۷۵..... دفاع حلاج از ابلیس..... ۱-۱-۴-۶-۳-۵
- ۱۷۶-۱۷۵..... اندیشه دفاع از ابلیس در قرون چهارم و پنجم هجری..... ۲-۴-۶-۳-۵
- ۱۷۸-۱۷۶..... دفاع حلاج از فرعون..... ۷-۳-۵
- ۱۷۸..... سخن آخر..... ۸-۳-۵
- ۱۸۳-۱۷۹..... نظر غیر شرعی در باب فریضه حج..... ۹-۳-۵
- ۱۸۰-۱۷۹..... اهمیت فریضه حج در نظر عرفای متشرع..... ۱-۹-۳-۵
- ۱۸۲-۱۸۰..... روشن بینی در فریضه حج..... ۲-۹-۳-۵

- ۱۸۳-۱۸۲.....۳-۹-۳-۵- نظر حلاج در باب حج
- ۶- توجه به مبانی شریعت در آثار شش تن از محققان صوفی در قرون چهارم و پنجم هجری (ابوطالب مکی، ابونصر سراج طوسی، ابوالحسن هجویری، ابوالقاسم قشیری، خواجه عبدالله انصاری و امام محمد غزالی)
- ۲۱۹-۱۸۳.....
- ۱-۶- شریعت در قرن چهارم هجری..... ۱۸۳.....
- ۳-۶- ابوطالب مکی و جایگاه او در تبیین شریعت..... ۱۹۰-۱۸۳.....
- ۴-۶- ابونصر سراج طوسی..... ۱۹۳-۱۹۰.....
- ۵-۶- ابوالحسن هجویری..... ۱۹۵-۱۹۳.....
- ۶-۶- ابوالقاسم قشیری..... ۲۰۲-۱۹۵.....
- ۱-۶-۶- قشیری و مستمسک شرعی او در مخالفت با ابوسعید ابوالخیر در مساله سماع..... ۲۰۲-۱۹۷.....
- ۷-۶- خواجه عبدالله انصاری..... ۲۰۹-۲۰۲.....
- ۱-۷-۶- تاملی کوتاه در اندیشه های عرفانی شریعتمدار در قرن پنجم هجری..... ۲۰۶-۲۰۳.....
- ۲-۷-۶- علت عمده مخالفت خواجه عبدالله با حلاج، سخنان غیر شرعی حلاج بود..... ۲۰۸-۲۰۷.....
- ۳-۷-۶- گرایشهای فرازاهدانه خواجه عبدالله در اندیشه های خود..... ۲۰۹-۲۰۸.....
- ۸-۶- امام محمد غزالی..... ۲۱۹-۲۰۹.....
- ۱-۸-۶- مقایسه ای کوتاه بین آراء ابوطالب مکی و امام محمد غزالی..... ۲۱۹-۲۱۳.....
- پی نوشتها..... ۲۳۸-۲۲۰.....

گفتار چهارم (بررسی اندیشه های زاهدانه در اصطلاحات اصلی عرفان)

فصل اول (صبر)

- ۱- صبر در قرآن کریم..... ۲۴۱-۲۴۰.....
- ۲- صبر ایوب (ع)..... ۲۴۲-۲۴۱.....
- ۳- صبر در تعالیم مسیح (ع) و مقایسه آن با قرآن کریم..... ۲۴۵-۲۴۲.....
- ۴- معنای زاهدانه صبر از دیدگاه مشایخ قرون دوم و سوم هجری..... ۲۶۲-۲۴۵.....
- ۱-۴- تحول مفهوم زاهدانه صبر به مفاهیم فرازاهدانه شکر و ایثار..... ۲۴۷-۲۴۵.....
- ۲-۴- دلایل تفضیل صبر بر شکر از دیدگاه عرفان زاهدانه (بررسی سیر تاریخی این مساله تا قرن پنجم

- هجری با تاکید بر آراء شیخ مکی)..... ۲۴۷-۲۵۴
- ۳-۴- انتقادات بر مفهوم صبر زاهدانه از دیدگاههای اندیشه ای فرا زاهدانه
- ۱-۳-۴- در صبر لذت و حظ نفس وجود دارد..... ۲۵۴-۲۵۶
- ۲-۳-۴- ادعای صبر نوعی گستاخی است..... ۲۵۶-۲۵۹
- ۴-۴- درجات سه گانه صبر: صبر از معصیت، صبر بر طاعت، صبر در بلا..... ۲۵۹-۲۶۲
- ۵- معنای صوفیانه صبر: تفاوت مراتب دل و روح و سر..... ۲۶۲-۲۶۸
- ۱-۵- فنا در صبر: تقابل دو مفهوم مجاهده و مشاهده..... ۲۶۸-۲۷۳
- ۱-۱-۵- تعابیر فنا در برخی از اصطلاحات طریقت..... ۲۷۰-۲۷۲
- ۲-۱-۵- مصابره: صبر در صبر و فنای در صبر..... ۲۷۲-۲۷۳
- ۶- خاتمه و تکمله بحث..... ۲۷۳-۲۷۵
- پی نوشتها..... ۲۷۶-۲۸۱

فصل دوم (علم)

- ۱- جایگاه علم در قرآن کریم و سخنان پیامبر (ص) و علی (ع)..... ۲۸۲-۲۸۴
- ۲- انواع علم از نظر خواجه عبدالله انصاری..... ۲۸۴-۲۸۷
- ۱-۲- علم با الله و علم حقیقت..... ۲۸۶-۲۸۷
- ۳- انواع علوم از دیدگاه متشرعانه سهل تستری (علم بالله، علم بامر الله، علم بایام الله)..... ۲۸۷-۲۹۰
- ۴- بررسی مفهوم علم در برخی از مضامین زاهدانه (از نوع متشرعانه)..... ۲۹۰-۳۱۳
- ۱-۴- تحذیر از فراگیری علم نجوم (در آراء امام علی (ع) و ابوسعید ابوالخیر و ابوالحسن هجویری)
- ۲۹۰-۲۹۲
- ۲-۴- عالم نباید نزد سلطان برود (بررسی سیر تاریخی این اندیشه از آغاز تا قرن ششم هجری)..... ۲۹۲-۲۹۷
- ۳-۴- علم را نباید دستاویز رخصتها و حیلہ های شرعی کرد..... ۲۹۷
- ۴-۴- لزوم همراهی علم و عمل..... ۲۹۷-۳۱۳
- ۱-۴-۴- برتری علم بر عمل..... ۳۰۱-۳۱۳
- ۱-۱-۴-۴- منظور از علم برتر چیست؟..... ۳۰۱-۳۱۱
- ۱-۱-۴-۴- علمی که با ذات شناخت حقیقت حق در ارتباطند..... ۳۰۲

- ۴-۴-۱-۱-۲-علومى که بر رعایت حدود و پاسداشت جانب شریعت در آنها تأکید شده است..... ۳۰۷-۳۰۲
- ۴-۴-۱-۱-۳-علومى که زهد و تقوى و ورع شرط اصلى حصول آنهاست..... ۳۱۱-۳۰۷
- ۴-۴-۱-۱-۳-۱-عالم باید زاهد و متقى باشد..... ۳۱۰-۳۰۷
- ۴-۴-۱-۱-۳-۲-عالم باید متواضع و خاشع باشد..... ۳۱۱-۳۱۰
- ۴-۴-۱-۲-خاتمه مبحث برترى علم بر عمل ۳۱۳-۳۱۱
- ۵- مراتب سه گانه يقين؛ علم اليقين، عين اليقين، حق اليقين..... ۳۱۹-۳۱۳
- ۵-۱- مفهوم مراتب سه گانه يقين در حوزه شریعت..... ۳۱۹-۳۱۸
- ۶- علم از نظر شرع حجاب نیست..... ۳۳۱-۳۱۹
- ۶-۱- بسیاری از صوفیه از علمای بنام روزگار خود بودند..... ۳۲۴-۳۲۱
- ۶-۲- دفن و شستن کتب از نظر شرع وجهى ندارد..... ۳۳۱-۳۲۴
- ۶-۲-۱- رسم غیر شرعى دفن کتب در میان برخی از صوفیان..... ۳۳۱-۳۲۷
- پی نوشتها..... ۳۳۷-۳۳۲

فصل سوم(فقر)

- ۱- فقر در قرآن کریم..... ۳۳۹-۳۳۸
- ۲- فقر از دیدگاه پیامبر(ص) و علی(ع)..... ۳۴۰-۳۳۹
- ۳- نکوهش از فقر منفى در شرع اسلام..... ۳۴۲-۳۴۰
- ۴- مرورى بر سیراندیشه های زاهدانه ستایش آمیز درباره فقر (از آغاز تا قرن ششم هجرى)..... ۳۷۵-۳۴۲
- ۴-۱- اندیشه ستایش از فقر و نکوهش توانگرى در قرون اول و دوم هجرى..... ۳۴۵-۳۴۲
- ۴-۲- اندیشه فضیلت فقر بر غنا در قرن سوم هجرى..... ۳۴۷-۳۴۵
- ۴-۳- اندیشه فضیلت فقر بر غنا در قرون چهارم و پنجم هجرى..... ۳۷۵-۳۴۷
- ۴-۳-۱- فنا در فقر؛ بالاترین مرتبه فقر..... ۳۵۷-۳۵۶
- ۴-۳-۲- رضا در فقر؛ مفهوم زاهدانه فنا در فقر..... ۳۶۰-۳۵۷
- ۴-۳-۳- تحقیق فضیلت فقر در اندیشه امام محمد غزالى..... ۳۶۷-۳۶۰
- ۴-۳-۴- ستایش خواجه عبدالله انصاری از فقر و درویشی..... ۳۶۹-۳۶۷
- ۴-۴-۱- در نظر خواجه عبدالله، فقر برتر از زهد است؛ پیوند فکرى او با ابوالحسن خرقانى و

تفاوت آراء این دو با شیخ عمر سهروردی..... ۳۶۹-۳۷۵

پی نوشتها..... ۳۷۶-۳۸۰

فصل چهارم (توبه)

۱- توبه در قرآن کریم و احادیث نبوی و کلام امیر مؤمنان..... ۳۸۱-۳۸۳

۲- توبه اولین مقام سلوک..... ۳۸۳-۳۸۸

۱-۲- چرا توبه اولین مقام از مقامات طریقت است..... ۳۸۶-۳۸۸

۳- مفهوم ساده توبه در نظر زهاد قرن دوم هجری..... ۳۸۸-۳۸۹

۴- مفهوم پیچیده توبه در نظر مشایخ قرن سوم تا پنجم هجری..... ۳۸۹-۴۲۹

۱-۴- نظریه زاهدانه سهل تستری: شرط اصلی توبه فراموش نکردن گناه است..... ۳۸۹-۳۹۲

۱-۱-۴- موافقان نظریه سهل تستری: امام غزالی، قشیری و شیخ احمد جام..... ۳۹۱-۳۹۲

۲-۴- نظریه جنید بغدادی: شرط اصلی توبه فراموش کردن گناه است..... ۳۹۲-۴۰۰

۱-۲-۴- خواجه عبدالله انصاری موافق نظریه جنید..... ۳۹۲-۳۹۴

۲-۲-۴- تفسیر زاهدانه از نظریه جنید بغدادی..... ۳۹۴-۴۰۰

۳-۴- نظریه زاهدانه دیگر از سهل تستری: توبه در هر ساعتی بر انسان واجب است..... ۴۰۰-۴۰۷

۱-۳-۴- اختلاف نظر سهل تستری با حلاج در باب تکرار و استمرار توبه..... ۴۰۶-۴۰۷

۴-۴- دو نظریه عاشقانه در باب توبه

۱-۴-۴- توبه محصول فضل و عنایت خداوند است..... ۴۰۷-۴۱۰

۲-۴-۴- آمرزش گناه بدون توبه هم ممکن است..... ۴۱۰-۴۱۳

۵-۴- مراتب توبه

۱-۵-۴- توبه از معصیت، توبه از طاعت، توبه از خودی خود..... ۴۱۳-۴۱۷

۱-۱-۵-۴- توبه خواص درگاه الهی: توبه از طاعت و قصور در ادراک کامل خداوند..... ۴۱۷

۲-۱-۵-۴- حسنات الأبرار سیئات المقربین..... ۴۱۷-۴۱۹

۳-۱-۵-۴- توبه انبیاء (چونان خواص درگاه الهی)..... ۴۱۹-۴۲۲

۶-۴- فنا در توبه؛ مفهوم غیر زاهدانه از توبه..... ۴۲۳-۴۲۴

۷-۴- اندیشه زاهدانه مبتنی بر شریعت در باب توبه: توبه از برخی از گناهان با وجود ارتکاب به گناهان

- دیگر ممکن است..... ۴۲۴-۴۲۸
- ۸-۴ نظریه مخالف شرع: توبه کننده از گناه همانند کسی که گناه نکرده نمی باشد..... ۴۲۸-۴۲۹
- پی نوشتها..... ۴۳۰-۴۳۴

فصل پنجم (محبت)

- ۱- معانی لفظی و اصطلاحی محبت..... ۴۳۵-۴۳۶.....
- ۲- ریشه محبت در قرآن کریم..... ۴۳۶-۴۳۹.....
- ۱-۲- یحبهم؛ محبت خداوند نسبت به بنده..... ۴۳۶-۴۳۸.....
- ۲-۲- یحبونهم؛ محبت بنده نسبت به خداوند..... ۴۳۸-۴۳۹.....
- ۳- محبت زاهدانه، محبت عاشقانه، محبت صوفیانه..... ۴۳۹-۴۴۰.....
- ۱-۳- تفسیر زاهدانه از محبت (با توجه به آیه «یحبهم و یحبونه».)..... ۴۴۱-۴۴۲.....
- ۳-۱-۱- محبت از دیدگاه زاهدانه..... ۴۴۳-۴۴۶.....
- ۳-۱-۱-۱- توبه معادل زاهدانه محبت در عرفان عاشقانه است
- ۳-۱-۱-۲- صدق محبت با طاعت محبوب سنجیده می شود
- ۳-۱-۲- عارفانی که مشرب زاهدانه دارند از کاربرد عشق در بیان معنای محبت پرهیز نموده اند..... ۴۴۷-۴۴۸.....
- ۳-۲- تفسیر عاشقانه از محبت..... ۴۴۸-۴۴۹.....
- ۳-۳- تفسیر صوفیانه از محبت..... ۴۵۰-۴۵۲.....
- ۳-۴- بازگشت به مبحث تفسیر زاهدانه از محبت..... ۴۵۲-۴۵۴.....
- ۴- ذوالنون مصری..... ۴۵۴-۴۶۱.....
- ۴-۱- نخستین عارف عاشق در قرن سوم هجری..... ۴۵۴-۴۶۰.....
- ۴-۲- ذوالنون وسلوک زاهدانه او در طریقت..... ۴۶۰-۴۶۱.....
- پی نوشتها..... ۴۶۲-۴۶۵.....

فصل ششم (معرفت)

- ۱- ریشه معرفت در قرآن کریم..... ۴۶۶-۴۶۸.....
- ۲- تعاریف معرفت از دیدگاه برخی از مشایخ..... ۴۶۸.....
- ۳- معرفت از دیدگاه زاهدانه مبتنی بر عنصر سخنگیری بر نفس..... ۴۶۸-۴۶۹.....

۴- معرفت از دیدگاه زاهدانه مبتنی بر شریعت

- ۴-۱ تفاوت دو نوع معرفت: معرفت حق و معرفت حقیقت..... ۴۶۹-۴۷۲
- ۴-۲ توحید در معرفت..... ۴۷۲-۴۷۵
- ۴-۳ شناخت خداوند به خداوند..... ۴۷۵-۴۷۹
- ۴-۴ عجز از معرفت یعنی معرفت..... ۴۷۹-۴۸۴
- ۴-۴-۱ عجز از شناخت به معنای عدم شناخت نیست..... ۴۸۰-۴۸۴
- ۵- معرفت و محبت (تعبیر نارسا در بیان تقابل عرفان زاهدانه و عاشقانه)..... ۴۸۴-۴۸۹
- پی نوشتها..... ۴۹۰-۴۹۳

فصل هفتم (ولایت)

- ۱- معنای لغوی ولایت و ولی..... ۴۹۴
- ۱-۱- الفاظ دیگر مترادف با ولی؛ پیر و شیخ..... ۴۹۴-۴۹۶
- ۲- دیدگاههای زاهدانه در باب ولایت..... ۴۹۷-۵۳۱
- ۲-۱- شرط عصمت در ولایت..... ۴۹۷-۵۰۰
- ۲-۲- عدم اطلاع ولی بر ولایت خود..... ۵۰۰-۵۰۴
- ۲-۳- تفصیل انبیا بر اولیا بنیان فکری زاهدانه (از نوع التزام به شرع) دارد..... ۵۰۴-۵۱۶
- ۲-۳-۱- مقام والای پیامبر اسلام (ص) در قرآن کریم و احادیث..... ۵۰۴-۵۰۶
- ۲-۳-۲- قول به برتری انبیا بر اولیاء در کلام مشایخ..... ۵۰۶-۵۱۱
- ۲-۳-۳- حکیم ترمذی و عقیده او در باب تفصیل اولیا بر انبیا..... ۵۱۱-۵۱۶
- ۲-۴- مبحث کرامت
- ۲-۴-۱- مبحث کرامات اولیاء اصالتاً مبحثی زاهدانه است..... ۵۱۶-۵۱۷
- ۲-۴-۲- فرق بین کرامت و معجزه..... ۵۱۷-۵۲۱
- ۲-۴-۳- طبقه بندی کرامات از نظر امکان وقوع (با معیارهای عقلی)..... ۵۲۱-۵۲۵
- ۲-۴-۴- مضمون بزرگداشت شریعت در کرامات منقول از برخی از مشایخ..... ۵۲۵-۵۲۶
- ۲-۴-۵- بی ارزشی کرامات در نظر برخی از مشایخ زهد گریز..... ۵۲۶-۵۲۹
- ۲-۴-۶- توجیه عقلی و منطقی کرامات از زبان امام محمد غزالی..... ۵۲۹-۵۳۱

پی نوشتها..... ۵۳۶-۵۳۲

فصل هشتم (توحید)

۱- توحید در قرآن کریم و احادیث نبوی و کلام امیرمؤمنان (ع)..... ۵۴۱-۵۳۸

۲- توحید شرعی از نگاه عرفای زاهد قرن دوم هجری..... ۵۴۳-۵۴۱

۳- توحید شرعی از نگاه عرفای زاهد قرن سوم تا ششم هجری..... ۵۶۴-۵۴۳

۳-۱ جنید بغدادی: توحید جدا کردن قدم است از حدث..... ۵۴۸-۵۴۳

۳-۱-۱ انتقاد حلاج و خواجه عبدالله انصاری بر سخن جنید بغدادی (از دیدگاه وحدت وجود عاشقانه)

..... ۵۴۸-۵۴۴

۳-۲ ذوالنون مصری: توحید خدا برخلاف تصور انسان است..... ۵۵۰-۵۴۸

۳-۳ توحید خداوند در کلام برخی از مشایخ بر مبنای کلام امام علی (ع)..... ۵۵۲-۵۵۰

۳-۳-۱ حلاج نیز خداوند را به تنزیه و تقدیس یاد می کند؛

پاسخ به دو سؤال در باب اتهامات بر ضد او..... ۵۶۳-۵۵۲

۳-۴ اعتقاد به حلول و اتحاد خلق با خدا باطل است..... ۵۶۴-۵۶۳

۴- فنا و بقا اندیشه ای دیگر در باب توحید..... ۵۸۰-۵۶۵

۴-۱ ابوسعید خراسانی: تئورسین نظریه فنا و بقا..... ۵۶۶

۴-۲ معنای اصطلاحی فنا از دیدگاه توافق با آموزه های شرعی..... ۵۷۲-۵۶۶

۴-۳ معنای اصطلاحی فنا از دیدگاه مخالف با آموزه های شرعی..... ۵۸۰-۵۷۲

۴-۳-۱ اندیشه غیرشرعی ابوبکر واسطی در موضوع فنا و وحدت وجود..... ۵۷۴-۵۷۳

۴-۳-۱-۱ ردّ او بر ابو عثمان حیری

۴-۳-۱-۲ توصیه جنید به او در باب لزوم مراعات فهم مستمع

۴-۳-۲ همه چیز خداست: «همه خدایی» و «همه در خدایی» در مقابل «همه با خدایی»..... ۵۷۹-۵۷۴

۴-۳-۳ ابوسعید ابوالخیر: اعیان و جواهر نیز فنا پذیرند..... ۵۸۰-۵۷۹

پی نوشتها..... ۵۸۵-۵۸۱

فصل نهم (خوف)

۱- خوف در قرآن کریم..... ۵۸۶

- ۲- الفاظ مترادف با خوف؛ خشوع، خشیت، تقوی، وجل، رهبت و اشفاق..... ۵۸۶-۵۸۹
- ۳- نماد خوف در میان انبیاء؛ یحیی(ع) و داوود(ع)..... ۵۸۹-۵۹۱
- ۴- فضیلت خوف در سخنان و سیره پیامبر اسلام(ص)..... ۵۹۱-۵۹۳
- ۵- فضیلت خوف در سخنان و سیره مشایخ قرن دوم هجری..... ۵۹۳-۵۹۴
- ۶- فضیلت خوف در سخنان مشایخ قرن سوم هجری..... ۵۹۵-۵۹۶
- ۷- تحقیق فضیلت خوف بر رجا در آراء شیخ ابوطالب مکی..... ۵۹۶-۶۰۲
- ۷-۱- در خوف رجا نیز مندرج است..... ۵۹۷-۵۹۸
- ۷-۲- شکر خائفان برتر از شکر راجیان است..... ۵۹۸-۶۰۲
- ۷-۳- لازمه معرفت به رجا معرفت به خوف است..... ۶۰۲
- ۸- فضیلت خوف بر رجا در اندیشه امام محمد غزالی..... ۶۰۲-۶۰۴
- پی نوشتها..... ۶۰۵-۶۰۷

فصل دهم(توکل)

- ۱- معنای لغوی توکل..... ۶۰۸
- ۲- فضیلت توکل در قرآن کریم..... ۶۰۸-۶۰۹
- ۳- فضیلت توکل در سخنان پیامبر(ص) و علی(ع)..... ۶۰۹-۶۱۰
- ۴- فضیلت توکل در آراء و احوال مشایخ قرن دوم هجری..... ۶۱۰-۶۱۳
- ۴-۱- شقیق بلخی..... ۶۱۰-۶۱۲
- ۴-۲- حاتم اصم، ابوسلیمان دارانی، حبیب عجمی..... ۶۱۲-۶۱۳
- ۵- فضیلت توکل در نظر مشایخ قرن سوم هجری..... ۶۱۳-۶۱۶
- ۵-۱- ابوبکر زقاق مصری..... ۶۱۳
- ۵-۲- ابوبکر واسطی..... ۶۱۳
- ۵-۳- ابراهیم خواص..... ۶۱۴-۶۱۵
- ۵-۳-۱- انتقاد حلاج بر طریق توکل خواص(از دیدگاه فنای عاشقانه)..... ۶۱۵
- ۵-۴- سهل بن عبدالله تستری..... ۶۱۵-۶۱۶
- ۵-۵- ابوتراب نخشی..... ۶۱۶

- ۶- توکل عمل قلب است؛ انتقاد بر طریقه توکل صرف و نفی اسباب ۶۱۶-۶۱۷
- ۷- فضیلت توکل در آراء سه تن از محققان قرون چهارم و پنجم هجری
 ۱-۷- ابونصر سراج طوسی ۶۱۷-۶۱۸
- ۲-۷- نظر شیخ مکی در باب فضیلت توکل و ترک کسب و نفی اسباب ۶۱۸-۶۲۳
- ۱-۲-۷- توکل و کسب منافاتی با هم ندارند
- ۱-۱-۲-۷- کسب در اسلام اهمیت زیادی دارد ۶۱۹-۶۲۰
- ۲-۲-۷- فضیلت توکل صرف و نفی اسباب و اعتماد بدانها ۶۲۰
- ۳-۲-۷- ادعای زهد و توکل با وجود بهره مندی از نعمات دنیوی ادعایی بی معنی است ۶۲۰-۶۲۱
- ۴-۲-۷- ترک کسب و اشتغال به عبادت بهتر از کسب است ۶۲۱-۶۲۲
- ۵-۲-۷- در روزگار کنونی ترک کسب و کار بهتر از اشتغال به کسب و کار است، زیرا حرام خواری شیوع تام دارد ۶۲۳
- ۳-۷- تحقیق فضیلت توکل در آراء امام محمد غزالی ۶۲۳-۶۲۸
- ۱-۳-۷- بیان اهمیت اعتماد به اسباب از نظر شرع و سنت ۶۲۴-۶۲۵
- ۲-۳-۷- بیان فضیلت ذاتی توکل و ترک کسب و اعتماد به اسباب ۶۲۵
- ۳-۳-۷- طبق نظام احسن خداوند رزق هیچ کس را ضایع نمی گذارد ۶۲۵-۶۲۷
- ۴-۳-۷- التزام فقر و درویشی و بی بهره گی از اموال دنیوی شریفترین مقام است ۶۲۷
- ۵-۳-۷- عدم استعمال دارو در بیماری نشان کمال ایمان است ۶۲۷-۶۲۸
- پی نوشتها ۶۲۹-۶۳۱

فصل یازدهم (جوع)

- ۱- جوع در قرآن کریم ۶۳۲-۶۳۳
- ۲- فضیلت جوع در سخنان و سیره پیامبر (ص) ۶۳۳-۶۳۴
- ۳- پر خوری؛ اولین بدعت بعد از پیغمبر (ص) ۶۳۴
- ۴- فواید کم خوردن ۶۳۴-۶۳۷
- ۱-۴- فواید کم خوردن از نظر طبی ۶۳۴-۶۳۶
- ۲-۴- گرسنگی موجب جلب حکمت در دل است ۶۳۶

- ۴-۳- سیر خوردن باعث زوال عقل است..... ۶۳۶-۶۳۷
- ۵- فضیلت جوع در اقوال و احوال مشایخ قرن دوم هجری..... ۶۳۷
- ۶- فضیلت جوع در اقوال و احوال مشایخ قرن سوم هجری..... ۶۳۸-۶۴۰
- ۶-۱- سهل تستری؛ بزرگترین مدافع فضیلت جوع..... ۶۳۸-۶۴۰
- ۷- فضیلت جوع در اقوال و احوال مشایخ قرون چهارم و پنجم هجری..... ۶۴۰-۶۴۱
- ۸- رابطه زهد و جوع..... ۶۴۱
- ۸-۱- معنای زهد حقیقی گرسنگی کشیدن است..... ۶۴۱
- ۹- رابطه جوع و صوم..... ۶۴۱-۶۴۵
- ۹-۱- روزه وصال؛ بالاترین مرتبه روزه از نظر هجویری..... ۶۴۳-۶۴۴
- ۹-۱-۱- سهل تستری و خواجه عبدالله بر روزه وصال انتقاد کرده اند..... ۶۴۴-۶۴۵
- ۱۰- گشادگی در سفره نهادن در احوال برخی از عرفای عاشق..... ۶۴۶-۶۴۹
- پی نوشتها..... ۶۵۰-۶۵۲

فصل دوازدهم (عزلت)

- ۱- عزلت و تجرد از دیدگاه قرآن کریم..... ۶۵۴-۶۵۵
- ۲- تجرد و تاهل از دیدگاه پیامبر اسلام(ص)..... ۶۵۵-۶۵۷
- ۲-۱- فضیلت تجرد از دیدگاه پیامبر(ص)..... ۶۵۵-۶۵۶
- ۲-۲- فضیلت تاهل از دیدگاه پیامبر(ص)..... ۶۵۶-۶۵۷
- ۳- فضیلت تجرد در سخنان و سیره مشایخ قرن دوم هجری..... ۶۵۷-۶۵۹
- ۳-۱- زهد در ازدواج از نظر مالک دینار و ابوسلیمان دارانی..... ۶۵۸-۶۵۹
- ۴- تجرد و تاهل در نظر مشایخ قرن سوم هجری..... ۶۵۹-۶۶۱
- ۴-۱- فضیلت تجرد در نظر مشایخ قرن سوم هجری؛ ابومحمد مرتعش و ذوالنون مصری..... ۶۵۹-۶۶۰
- ۴-۲- فضیلت تاهل در نظر مشایخ قرن سوم هجری؛ سهل تستری و جنید بغدادی..... ۶۶۰-۶۶۱
- ۵- فضیلت تجرد و تاهل از دیدگاه مشایخ قرون چهارم و پنجم هجری..... ۶۶۱-۶۶۴
- ۵-۱- هجویری و غزالی؛ هجویری قائل به تجرد و غزالی قائل به تاهل است..... ۶۶۳-۶۶۴
- ۶- صحبت در عزلت؛ اندیشه ای عاشقانه در این باب..... ۶۶۵-۶۶۷